

Tre frågor till:

Heikki Patomäki – om det nya lönesystemet

Det nya lönesystemet som för tillfället genomförs på universiteten har väckt protester bland de anställda. Dels menar man att informationen från undervisningsministeriet varit bristfällig, dels har man reagerat mot evalueringen av den personliga arbetsprestationen som reformen innebär. Heikki Patomäki, professor i internationell politik vid Helsingfors universitet, reagerade med att avgå som institutionsföreståndare.

*I ditt öppna brev till Helsingfors universitets rektor **Ilkka Niiniluoto** skrev du bland annat att det nya lönesystemet är ett hot mot demokratin och yttrandefriheten inom universiteten. Är inte detta en överdrift, det handlar ju "bara" om ett lönesystem?*

– Det nya lönesystemet (NLS) är inte bara avsett att utöka löneskillnaden mellan ”topparna” och de andra. Avsikten är också att erbjuda möjligheter att *leda* universiteten och den forskning och undervisning som där pågår. NLS är del av ett hierarkiskt resultatnriktat ledningssystem. Enligt detta system blir målet för forskning och undervisning att effektivisera den kvantitativa produktionen samt den ekonomiska framgång som forskningen bidrar till. Enligt NLS:s utvärderingskriterier blir yttre finansiering och goda relationer till ministerier och storföretag en avsevärd förtjänst, speciellt för professorerna.

– Effektiviseringen av den kvantitativa produktionen har skapat en klyfta mellan forskning och undervisning. En allt större del av forskningen utförs inom kortvariga och kortsiktiga projekt, vars forskningsområde och mål allt oftare avgränsas från utsidan. Strävan efter kommersiell framgång betyder att universitetens uppgift främst blir att få in pengar från företag, samtidigt som forskningen inriktas på de områden som multinationella företag upplever som viktiga för sina intressen. Allt detta begränsar avsevärt forskningens och undervisningens frihet. Att bygga upp ett hierarkiskt system av ”chefsamt” inom

universiteten strider klart mot det demokratiska och kollegiala självstyret. Universiteten blir, när det gäller forskning, utveckling och produktion, de privata företagens *sweatshops* och den tävlingskraftiga statens lojala och lydiga undersåtar.

Hur upplever du sambandet mellan det nya lönesystemet och regeringens produktivhetsprogram?

– De är delar av samma helhet. Finansministeriets och undervisningsministeriets mål är alltså att maximera den kvantitativa produktionen vid universiteten och den kommersiella framgång forskningen åstadkommer. Bakom dessa mål kan man skönja den nyliberala ideologin om ”den nya ekonomin” och den tävlingskraftiga staten: de statliga utgifterna måste minimeras och ”gammaldags byråkrati” måste ersättas med den fria marknaden alltid när detta är möjligt. Den viktigaste delen av samhället blir ur detta perspektiv de privata företagen, så att alla samhällets resurser måste inriktas på att garantera deras framgång på världsmarknaden.

– Företagen behöver högt utbildad arbetskraft och resurser för att utföra forskning och produktutveckling. Dessa båda produceras nu med offentliga medel. Konflikten verkar kunna lösas genom att universiteten – den högsta utbildningen medräknat – åtminstone delvis kommersialiseras, samtidigt som man ökar arbetets lönsamhet inom den offentliga sektorn och speciellt inom universiteten. En lika stor, eller en större, kvantitativ produktion måste alltså åstadkommas med mindre arbetskraft, samt framför allt med mindre statlig finansiering. Detta är ett exempel på en stalinistisk ideologi i det avseendet, att den stora nyliberala teorin om den ”oundvikliga historiska utvecklingen” gör systemets planerare blinda för vad deras handlingar verkligen kommer att åstadkomma.

Vilka reaktioner fick ditt öppna brev och din avskedsansökan?

– Vid samma tid som jag meddelade att jag säger upp mig från min post vid institutionen för allmän statslära vid Helsingfors universitet, hade det redan uppstått ett par e-postlistor

där man diskuterade NLS och universitetets framtid. Jag skickade mitt öppna brev på dessa listor samt på vår egen institutions lista, dessutom skickade jag brevet till ledarna för några av de andra institutionerna och vissa andra människor. Brevet spreds snabbt. Jag började få uppmuntrande meddelanden och samtal från olika håll i landet. Man skapade snart en weblog för diskussionen. Sidorna började fyllas av kommentarer och många föreslog att man borde starta en appell för att avskaffa NLS. Därför skrev jag i samarbete med **Jere Majava**, som också assisterade mig i skapandet av webblagen, en officiell appell först till Niiniluoto och sedan till (dåvarande) undervisningsminister **Tuula Haatainen**. Vid samma tillfälle uppmärksammades protesten också av media, vilket ledde till intervjuer och debatter i radio, tv och tidningar.

– På en kort tid besöktes weblog sidorna över 70 000 gånger, medan över 2500 universitetsstuderande skrev under den till undervisningsministern riktade appellen. Det ordnades också diskussioner och förhandlingar vid olika tillfällen. Allt detta fick som konsekvens att man under höstens förhandlingar, mellan statens arbetsmarknadsverk och fackförbunden, försökte slipa systemet så att det (åtminstone på ytan) skulle ta i akt de framförda oegentligheterna. Beräkningarna för NLS måste också revideras – en process som nu vintern 2006 fortfarande pågår. På de nya ”*Yliopisto yliopistolaisille*” (”Universitetet åt akademikerna”) sidorna finns min analys av den nya versionen av NLS. Dess otröstliga slutsats är att det nya reviderade systemet i alla väsentliga avseenden är samma lönesystem som trädde i kraft vintern 2005.

De omnämnda webbsidorna finns på: <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/patomaki/index.htm> och <http://blogit.helsinki.fi/yliopistodotcom/>

DL

(Översättning: Joakim Stolpe)